

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA MĂNĂSTIREA PROBOTA – ZONA DE VEST A INCINTEI (1994)

GH. I. CANTACUZINO

Cercetările arheologice efectuate la mănăstirea Probota, la vest de biserică, au urmărit precizarea succesiunii etapelor de viațuire în incinta mănăstirii, pornind de la observațiile stratigrafice, obținerea de date asupra evoluției bisericii, a raportului între biserică și celelalte componente ale ansamblului, precum și privind construcțiile monastice care au existat în această parte a incintei.

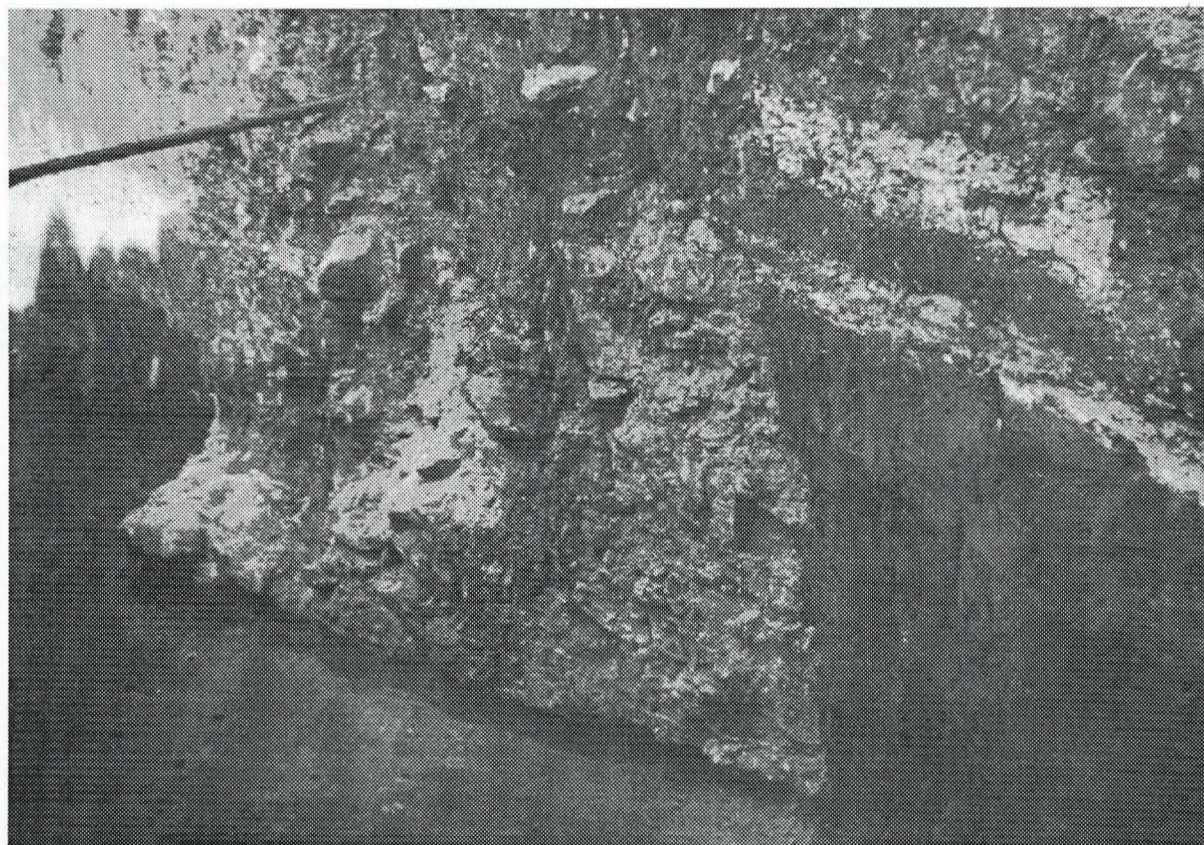
În această zonă a fost trasată, în luna august 1994, secțiunea I (vest), cu profilul nordic în prelungirea axului longitudinal al bisericii, între pridvorul acesteia și latura de vest a zidului de incintă, având lungimea de 28,50 m și lățimea de 1,50 m.

Terenul prezintă o ușoară denivelare, fiind puțin mai ridicat în apropierea zidului de incintă.

În privința stratigrafiei, s-a constatat că pământul viu, castaniu roșcat, se află, în zona din apropierea bisericii, la o adâncime destul de mică (0,70–0,80 m), suprapunându-i-se un strat de humus cenușiu gros de 0,30–0,35 m, în care, în apropiere, au fost găsite sporadic fragmente ceramice neolitice. În partea superioară a stratului de humus cenușiu, la circa 0,45–0,50 m sub actuala suprafață, se află nivelul de la care s-a pornit ridicarea primelor ziduri din zonă. Nivelul de construcție al acestora este marcat de un strat foarte subțire de mortar în vecinătatea bisericii, iar la o anumită distanță de acesta (peste 4 m), de un strat de mortar gros de câțiva centimetri. Acestuia i se suprapune un strat nu prea gros (0,15–0,20 m) de pământ roșcat purtat, scos din săparea șanțurilor de fundație și, dedesubtul stratului subțire (circa 0,10 m) de pământ vegetal de la suprafață, depuneri de pământ cenușiu cu

0,30 m de fundația bisericii, adâncită până la 2,55 m sub actuala suprafață; gropi de morminte a căror extremitate sudică se observă în profilul nordic al secțiunii, la 0,80 m, respectiv 12,60 m de biserică; groapa unei fântâni târzii, lățită la gură până la aproape 2 m, situată la 2,20–2,80 m de biserică; șanțul unei conducte de apă recente, la 6,50 m de lăcaș. Depunerile au fost deranjate în mare măsură, în partea de est a incintei, de succesivele construcții și amenajări din această zonă, cu numeroase transformări. Observațiile au fost îngreunate de rădăcinile a doi arbori bătrâni, la sud de care a fost trasată secțiunea.

Trebuie de la început remarcată descoperirea, la 5,20 m de fundația bisericii, a colțului unei zidării, din care în secțiune s-a aflat o porțiune foarte mică, cu o lungime de circa 1,70 m și o lățime de numai 0,40 m, ceea ce îngreunează concluziile privind caracterul său. Nivelul de construcție al acesteia e marcat de un strat gros de mortar de var suprapus humusului cenușiu, iar fundația, din piatră spartă și mortar, se adâncește până în pământul viu, la peste 0,80 m. Partea superioară a zidăriei, corespunzând elevației, pe o înălțime de circa 0,20 m, precum și partea de vest a fundației, au fost distruse de săpături târzii, ceea ce a contribuit de asemenea la îngreunarea observațiilor. Urmele menționate aparțin colțului unei construcții având orientare diferită de cea a bisericii și a zidului de incintă, construcție care se întindea probabil spre nord. Poziția stratigrafică a nivelului de construcție o arată ca fiind printre primele clădiri de zid din zonă. Ținând seama de orientarea diferită

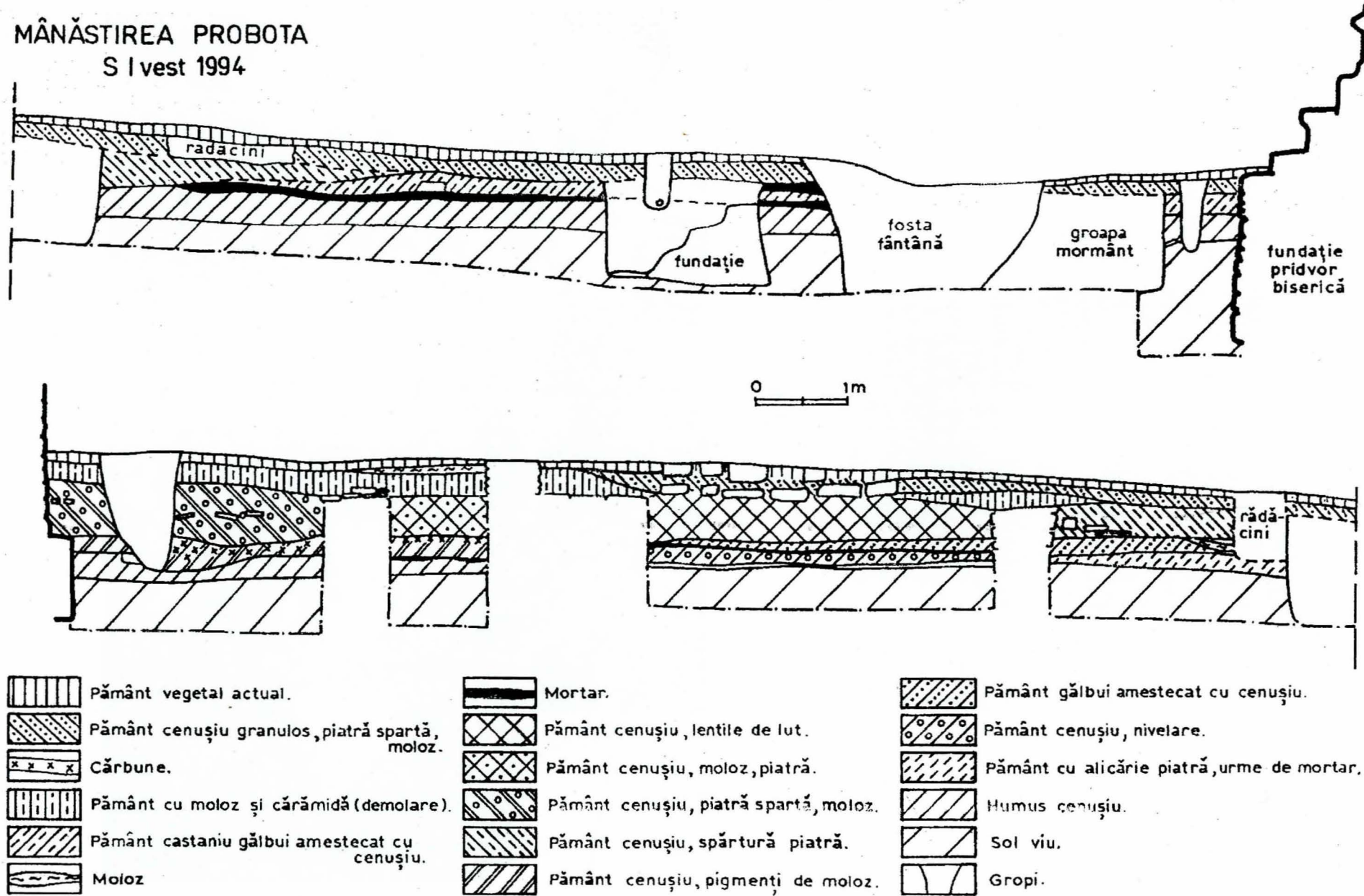

*Mănăstirea Probota. Fundația colțului construcției descoperite în partea de vest a incintei /
Monastère de Probota. Fondations de construction découvertes à l'ouest de l'église*

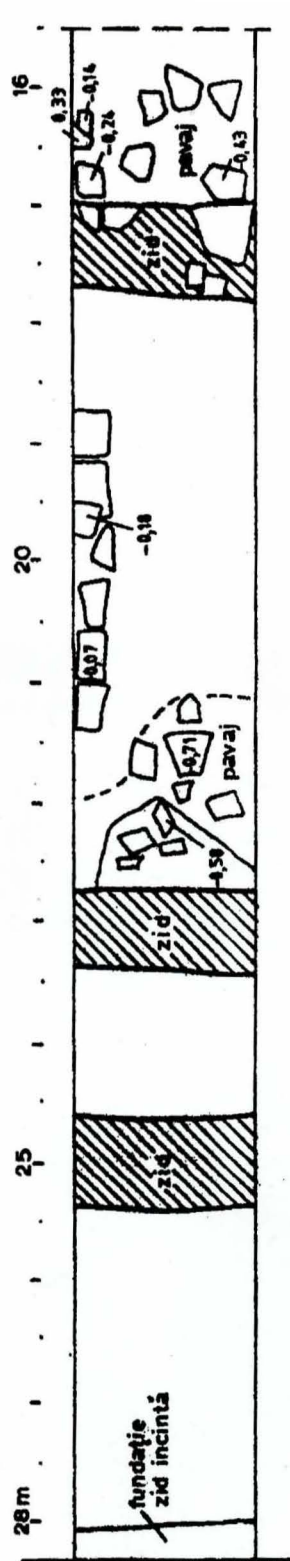
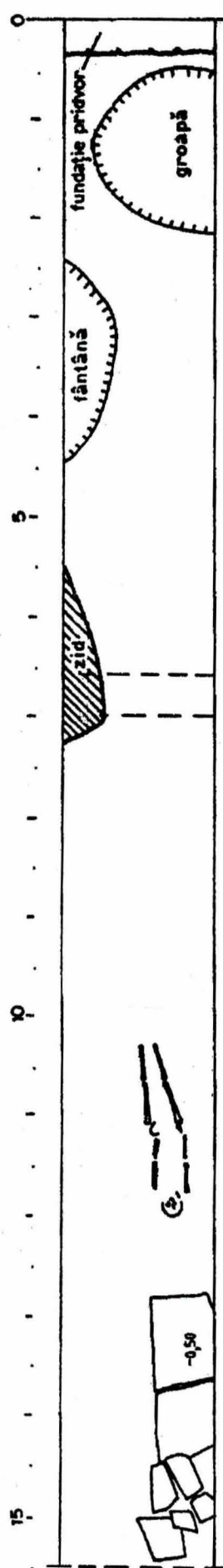
urme sau cu pigmenți de mortar și moloz, conținând puține materiale arheologice, destul de târzii.

Depunerile menționate sunt tăiate de numeroase gropi: la circa 0,40 m de fundația bisericii, în profilul nordic, groapa unui par de schelă, adâncă de circa 0,80 m; o groapă târzie, cu diametrul de aproximativ 1,50 m, aflată în partea de sud a secțiunii, la circa

față de celelalte componente ale ansamblului, precum și de apropierea de biserică, ea poate fi considerată ca anterioară cu nu prea mult timp momentului ridicării acesteia. Se poate presupune că respectiva construcție, al cărei plan și ale cărei dimensiuni urmează a fi precizate în viitor, a fost numai începută fără să fi fost terminată, presupunere ce se poate sprijini și pe lipsa, în

MĂNĂSTIREA PROBOTA
S I vest 1994

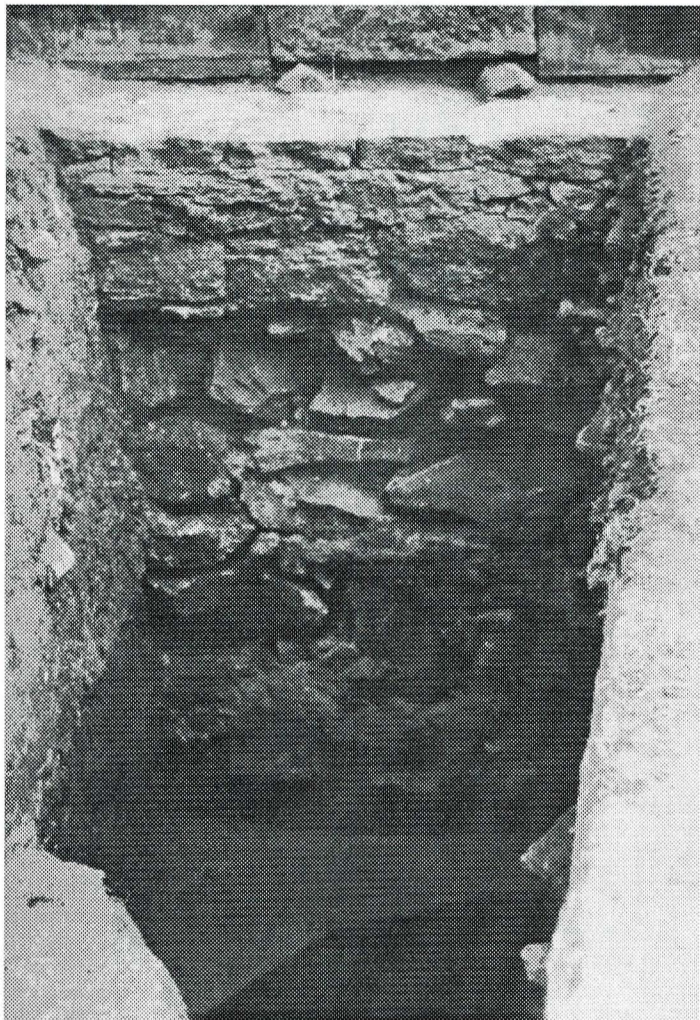

Mănăstirea Probota. Secțiunea I vest, 1994, plan / Monastère de Probota. Plan du sondage I ouest, 1994

apropierea sa, a unor urme de moloz mai consistente sau a altor resturi care ar fi putut proveni din demolare.

Fundația bisericii, din piatră spartă și mortar, a fost construită prin umplerea unui șanț săpat de la partea superioară a stratului de humus cenușiu, nivelul de construcție fiind marcat de un strat subțire cu granule de mortar. Adâncimea fundației este de aproximativ 1,40 m. Deasupra nivelului de construcție se ridică, pe o înălțime de circa 0,45 m, o zidărie din blocuri de piatră spartă legată cu mortar, a cărei parte superioară se află la câțiva centimetri de actuala suprafață. Peste aceasta, retrasă cu circa 0,35 m, se află prima treaptă din blocuri de piatră a soclului cu banchetă amenajat în jurul bisericii. Desfacerea blocurilor de piatră ale soclului și banchetei a arătat că fundația pe această latură este unică pe întreaga ei grosime, că de la început ea a fost construită având o grosime ce depășea cu peste 1 m fața exterioară a zidurilor bisericii.

Zidul de incintă este ridicat pe latura vestică la o distanță de peste 28 m de fundația bisericii. Fundația lui este lățită în raport cu elevația cu circa 0,25 m. Șanțul de fundare, adânc de circa 0,80–0,90 m, a fost săpat de la partea superioară a unui strat subțire (circa 0,10 m) de pământ cenușiu cu pigmenți de moloz. Această situație stratigrafică indică o ulterioaritate a momentului construcției zidului de incintă față de biserică, fapt ce concordă cu datele cuprinse în pisania bisericii și în cea de pe turnul de poartă, care precizează că biserica a fost terminată în 1530, iar zidul de incintă în 1550.

Mănăstirea Probota. Fundația laturii de vest a pridvorului bisericii /
Monastère de Probota. Fondations du mur ouest de l'exonarthex de l'église.

În partea de vest a incintei au fost descoperite resturi ale unor pavaje și ziduri din diferite perioade, aflate în această zonă. Aspectul și dimensiunile zidăriei arată că este vorba de clădiri de proporții reduse, poate cu pereți de lemn pe fundații ușoare din zid. Poziția stratigrafică a acestor temelii le arată ca relativ târzii, probabil nu anterioare secolului al XVII-lea.

După poziția stratigrafică pot fi considerate ca numărându-se între elementele mai vechi, posibil contemporane cu zidul de incintă, resturile de pavaj, din lespezi de piatră ce par să fi fost orientate de la sud-est spre nord-vest, descoperite la 13–17 m de biserică. Lespezile, nu mai groase de 5 cm, unele dintr-o rocă friabilă, sunt

așezate pe un strat nisipos cu pietriș, gros de circa 0,10 m, suprapus humusului cenușiu. Cele situate mai spre vest (la 14,50 m de biserică) se suprapun nemijlocit unei lespezi având lungimea de 1,60 m, lățimea de aproximativ 0,50 m și grosimea de 12 cm, aflată parțial sub profilul sudic al secțiunii, spartă în partea mediană. De formă aproximativ paralelipedică, ea nu prezintă urme de făture, decor sau inscripție. Nu este exclus să fi acoperit un mormânt.

În apropierea zidului de incintă, observațiile stratigrafice indică o succesiune complexă de transformări, care va putea fi mai bine cunoscută după o cercetare amănunțită a zonei. Straturi subțiri de nivelare, urme de mortar sau moloz dovedesc lucrări (construcții, demolări, transformări) care au fost efectuate în apropiere. Se păstrează resturile a două temelii paralele, puțin adânci – circa 0,40 m – din piatră slab legată cu mortar, late de circa 0,75 m și distanțate la aproximativ 7 m, care vor fi aparținut unor construcții, poate din lemn, probabil chilii. Poziția lor stratigrafică, deasupra unor depuneri destul de groase, corespunzând unor faze de construcție sau unor nivelări, permite presupunerea unei datări în secolul al XVII-lea sau chiar mai târzii. După dezafectarea lor a fost amenajată, la circa 5 m de zidul de incintă, o altă temelie, superficială, din piatră și bucăți de cărămidă legate cu mortar, având lățimea de aproape 0,60 m; deasupra ei se ridică probabil un zid ce mărginea o construcție alipită spre interior laturii de vest a zidului de incintă, cu o datare târzie, din ultimele faze de locuire în cuprinsul ansamblului. Și alte complexe sunt legate de construcțiile ce au existat în această zonă – resturi ale unor pavaje, la două niveluri diferite, aflate în spațiul dintre cele două ziduri menționate anterior, sau resturile a două rânduri suprapuse de blocuri de piatră de dimensiuni mijlocii, dispuse de la est la vest, în partea de nord a secțiunii, deasupra mai multor straturi de nivelare, aproape de actuala suprafață, cu o datare târzie. Urmele descoperite în apropierea zidului de incintă dovedesc succesiunea mai multor etape de construcție în această zonă, existența unor clădiri, probabil chilii cu un aspect mai degrabă modest, deși lățimea lor era destul de mare. Problemele pe care aceste vestigii le ridică vor putea fi rezolvate prin extinderea viitoare a cercetărilor.

Materialele arheologice descoperite în depuneri sau în straturile de nivelare nu sunt prea numeroase. Mai multe au fost cele aflate în groapa adâncă din apropierea bisericii. În partea inferioară a acesteia s-au găsit numeroase pietre de dimensiuni relativ mari, dintre care una prelucrată, măsurând 50 × 37 × 29 cm și având o adâncitură de 9 cm, circulară, cu diametrul de 12 cm, care a servit probabil la fixarea unei porți. Au mai fost descoperite fragmente de cărămizi cu urme de mortar (late de 13,5 cm și groase de 6,3–6,5 cm), un minuscul fragment de tencuială cu urme de frescă, mai multe fragmente de cahle, în special nesmălțuite – unul singur de cahă smălțuită, decorate cu motive vegetale. Între fragmentele ceramice, alături de cele provenind de la vase de uz comun, s-au găsit și câteva smălțuite, colorate în verde. În celelalte zone, în afara câtorva fragmente ceramice smălțuite și nesmălțuite, databile în secolul al XVI-lea, ceramica este în general de factură târzie. Mai pot fi menționate: un fragment de săpăligă de fier cu datare incertă și o piesă de fier circulară (obadă de roată). Materialul numismatic se reduce la o monedă din 1946, găsită sub stratul vegetal.

Săpăturile arheologice efectuate în 1994 în partea de vest a incintei mănăstirii Probota au dus la descoperirea unor urme de construcții care pot fi atribuite unui moment anterior celui care era cunoscut ca reprezentând data ridicării bisericii, anul 1530. Cercetările viitoare vor putea aduce mai multe date în privința acestei etape, precum și asupra evoluției clădirilor mănăstirești din această zonă.

LES FOUILLES ARCHEOLOGIQUES DU MONASTÈRE DE PROBOTA. ZONE OUEST DE L'ENCEINTE – 1994

Résumé

Dans le sondage tracé entre l'exonarthex de l'église du monastère de Probota et le mur ouest de l'enceinte on a découvert une petite partie d'une construction en pierre, située, tenant compte de sa position stratigraphique, parmi les premières érigées sur ce lieu. L'orientation différente par rapport aux autres édifices de l'enceinte justifie l'hypothèse que ces traces peuvent appartenir à une construction antérieure à l'église, dont le plan doit être précisé à l'avenir.

Les fouilles ont permis de constater la technique de construction de la fondation de l'exonarthex de l'église, profonde de plus de 1,45 m et du socle pourvu d'une banquette. Dans la zone ouest de l'ensemble on a découvert des restes de pavement et des murs de différentes périodes. Des fondations peu profondes, ultérieures à l'enceinte, ont appartenu probablement à des constructions modestes. D'une dernière phase date le mur d'une construction adossée au mur ouest de l'enceinte.